

kn.remissvar@regeringskansliet.se

kopia:

kn.me.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122)

Diarienummer KN2026/00379.

Sammanfattning

Svenskt Vatten välkomnar att prövningskedjan kortas och effektiviseras så länge det inte har negativ påverkan på rättssäkerheten eller miljöskyddet. Vi anser att flera av förslagen i betänkandet bör kunna leda till snabbare prövningsprocesser vilket är till fördel för bland andra Svenskt Vattens medlemmar vars verksamhet berörs av prövningar enligt plan- och bygglagen, miljöbalken och fastighetslagstiftningen.

Svenskt Vatten tillstyrker förslagen om att ta bort länsstyrelsen i instansordningen för överklagande av lov, start- och slutbesked, förhandsbesked och tillsynsbeslut enligt plan- och bygglagen samt för vissa anmälnings- och tillsynsärenden enligt miljöbalken. Vi delar utredningens bedömning att förslaget leder till en effektivare prövning utan att rättssäkerheten eller miljöskyddet äventyras.

Svenskt Vatten avstyrker utredningens förslag om att ta bort dispensgrunderna ändrings- och granskningsdispens för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen eftersom detta innebär en risk för fler materiellt felaktiga beslut.

Bakgrund

Svenskt Vatten är branschorganisation för Sveriges VA-organisationer som tillhandahåller allmänna vattentjänster genom att producera och leverera dricksvatten samt ta omhand och rena spill- och dagvatten i enlighet med lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster. Vatten och avlopp är centralt i samhällsbyggnadsprocessen och fungerande vattentjänster är avgörande för att samhället ska fungera både i fredstid och vid kris.

Klimat- och näringslivsdepartementet har remitterat Miljötillståndsutredningens delbetänkande En kortare instanskedja för mark- och miljöärenden (SOU 2025:122). Betänkandet innehåller bland annat förslag om en ny instansordning för vissa mål och

Svenskt Vatten är branschorganisationen för landets viktigaste livsmedelsproducenter och miljövårdsföretag – VA-organisationerna. Vår vision är att Sverige ska ha rent dricksvatten, friska sjöar och hav. Vi företräder alla 290 kommuners VA-organisationer. De förser 9,5 miljoner människor med rent vatten varje dag, året om.

ärenden enligt plan- och bygglagen (2010:900) respektive miljöbalken som innebär att vissa kommunala beslut inte längre ska överklagas till länsstyrelserna utan ska i stället överklagas direkt till mark- och miljödomstolarna. I betänkandet föreslås även att dispensgrunderna för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen ska begränsas i mål där domstolen är sista instans samt att en avgift ska införas för överklagande av vissa beslut och domar till mark- och miljödomstol respektive till Mark- och miljööverdomstolen. I betänkandet finns även förslag om att förenkla och förtydliga detaljplaneprocessen genom förtydliganden av samrådsprocessen och att införa nya bestämmelser om plankostnadsavtal i plan- och bygglagen.

Svenskt Vattens synpunkter

Svenskt Vattens utgångspunkt är att prövningsprocessen för mark- och miljöärenden ska vara noggrann samtidigt som den är effektiv och förutsägbar. Instansordningen ska inte vara längre än vad som är nödvändigt samtidigt som effektiviseringar aldrig får innebära att rättssäkerheten och miljöskyddet äventyras.

Ny instansordning för mål och ärenden enligt plan- och bygglagen respektive miljöbalken (avsnitt 3.7.3 och 3.7.4)

Svenskt Vatten tillstyrker utredningens förslag om att länsstyrelsen ska tas bort i instansordningen för överklagande av kommunala beslut om lov, start- och slutbesked, förhandsbesked och tillsyn enligt plan- och bygglagen (avsnitt 3.7.3) samt för överklagande av tillsyns- och anmälningsärenden enligt miljöbalken som inleds i en kommun (avsnitt 3.7.4). Vi delar utredningens bedömning att en sådan förändring bör leda till en snabbare och effektivare prövningsordning samtidigt som den inte riskerar rättssäkerheten. Förslaget bör leda till minskade kostnader för prövningen vilket är till fördel både för det allmänna och för enskilda.

Förslaget kommer enligt utredningen att medföra en ökning av antalet överklagade plan- och byggmål respektive överklagade miljömål till mark- och miljödomstolarna och Mark- och miljööverdomstolen. Svenskt Vatten vill i detta sammanhang framhålla vikten av att domstolarna får tillräckliga resurser för att hantera den tillkommande mängden mål och ärenden. Om inte detta säkerställs kan de snabbare prövningar som eftersträvas utebli och förslagen i värsta fall till och med innebära längre handläggningstider. Det är vidare mycket viktigt att länsstyrelsens kompetens i tillsynsfrågor upprätthålls även om myndigheten tas bort som prövningsinstans av de aktuella ärendetyperna.

Ytterligare utredningsbehov (avsnitt 3.8)

I betänkandet föreslås inte några ändringar för instansordningen i mål och ärenden enligt lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster men utredningen gör bedömningen att instansordningen framöver kan behöva ses över. Svenskt Vatten ser i dagsläget inte att det finns ett behov av att se över instanskedjan för dessa mål då kedjan i regel består av två instanser med ventil till Högsta domstolen som fyller en viktig funktion för rättsutvecklingen.

Ny avgift vid överklagande till mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen införs (avsnitt 6.7.3)

Svenskt Vatten ser positivt på förslaget om att införa en avgift vid överklagande till mark- och miljödomstol och Mark- och miljööverdomstolen av vissa mål och ärende enligt miljöbalken samt plan- och bygglagen. En avgift bör kunna bidra till att minska ärendebalanserna hos domstolarna och därmed korta handläggningstiderna. Storleken på avgiften måste dock sättas så att den som har ett berättigat intresse av att få sin sak prövad i domstol inte avstår pga. ekonomiska skäl. Det resultat som eftersträvas skulle sannolikt kunna nås med längre avgifter än de som föreslås i betänkandet.

Dispensgrunderna för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen begränsas (avsnitt 4.6.3)

Svenskt Vatten avstyrker utredningens förslag om att begränsa dispensgrunderna för prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen till endast prejudikatsskäl och synnerliga skäl. Även om ändringsfrekvensen för den andel av de överklagade mål som får prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen är låg, ser vi ändå att det finns en risk för fler materiellt felaktiga domar om förslaget genomförs. Förslaget måste även ses mot bakgrund av övriga förslag i betänkandet, bland annat förslaget om att länsstyrelsen tas bort som instans i prövningskedjan. De mål- och ärendetyper som prövas i mark- och miljödomstol är mycket varierande och avser, till skillnad från exempelvis de ärenden som prövas av Migrationsöverdomstolen, flera olika lagstiftningar och sakfrågor. Vidare har, som utredningen konstaterar, de fem olika mark- och miljödomstolarna olika förutsättningar i fråga om exempelvis storlek och möjlighet att rekrytera och behålla medarbetare. Mot denna bakgrund avstyrker vi förslaget om att slopa dispensgrunderna ändrings- och granskningsdispens. Ett alternativ till förslaget skulle kunna vara att titta på möjligheten att ha en mindre generös tillämpning av ändrings- och granskningsdispens.

Samrådsprocessen vid planläggning i detaljplan förtydligas (avsnitt 8.7.4)

Vi tillstyrker utredningens förslag om tydliggörande av bestämmelserna om strategisk miljöbedömning i plan- och bygglagen. Miljöbedömningen anses av såväl kommuner som exploatörer och verksamhetsutövare vara komplicerad och alla ändringar som kan tydliggöra processen, utan att innebära en överimplementering av den bakomliggande EU-rättsliga regleringen, är välkomna.

Bestämmelser om plankostnadsavtal införs (avsnitt 8.7.6)

Svenskt Vatten tillstyrker utredningens förslag om att i plan- och bygglagen införa bestämmelser om att kommunen får ingå ett avtal om fördelning av kostnaderna mellan kommunen och en byggherre eller annan för sådana åtgärder som behövs för att upprätta eller ändra detaljplaner (s.k. plankostnadsavtal). Vi anser att det är bra att möjligheten att teckna avtal regleras i lag vilket både ger en ökad tydlighet och bättre förutsägbarhet. Det är även positivt att Boverket får i uppdrag att ta fram vägledningsmaterial för tillämpningen av plankostnadsavtalen.

Övrigt

Som Svenskt Vatten framhållit i samband med tidigare betänkanden från Miljötillståndsutredningen vore det önskvärt om regeringen tog ett samlat grepp om miljöprövningsfrågorna. Det har den senaste tiden kommit ett mycket stort antal förslag varav många var för sig kan betraktas som små förändringar men som samlat kan få betydande effekter. Det är som remissinstans svårt att få en överblick över de sammanlagda effekterna av förslagen och bedöma dess konsekvenser, särskilt då vissa av Miljötillståndsutredningens förslag har tagits vidare medan det är oklart vilka av de övriga förslagen som kommer att genomföras. Risker finns att ändringsförslagen inte hänger ihop eller att konsekvenserna sammantaget blir annorlunda än vad som framgår av varje förslag för sig.

Vi tar i övrigt inte ställning till utredningens förslag i betänkandet.

Anders Almgren
Ordförande
Svenskt Vatten AB:s styrelse

Pär Dalhielm
VD
Svenskt Vatten AB